MONITOR

Na R. P. 1770.
Nro: LIII.
d. 4. Lipca.

Sed cum tota Philoſophia frugifera & fructuoſa, nec ulla pars eius inculta ac deſerta ſit: tum nullus feracior in ea locus eſt, nec uberior, quàm de officiis, à quibus conſtanter honeſteque vivendi praecepta ducuntur.
Cic: de Offic: lib: 3.

Mci Panie MONITOR.

W Bardzo wielu piſmach W. M. Pana znayduię uſilne zalecenie potrzeby nauczenia ſię każdemu gruntowney Filozofii. Mnie ſamemu, gdym miał honor Roku przeſzłego zaſłać uwagi moie o powinności Obywatelow ku Oyczyźnie, z dopraſzaniem ſię aby przezacny

Monitor dokładniey one wyłuſzczyć raczył, odpiſuiąc wyraziłeś: że chcąc bydź dobrym Obywatelem y kochaiącym prawdziwie Oyczyznę, nieuchronnie potrzeba bydź cnotliwym y Filozofem; y ſłuſznie, prawdziwie albowiem ta nayſzczęśliwſza byłaby Rzeczpoſpolita, wktoreyby albo Filozofowie rządzili albo Rządcy filoſofowali.

Atoli wyżey wyrażonym poważnym zdaniem Cicerona, naypotrzebnieyſza y przyzwoitſza każdemu do wiadomości ieſt zaiſte ta część Filozofij, ktorą on o Powinnościach wſzelkich ſtanow ludzi, my zaś Nauką Moralną czyli obyczayną nazywamy. Ona to ieſt tą ſzczegulną umieiętnością y prawidłem, według ktorego ſprawy naſze ułożywſzy, nie tylko ſtatecznie y uczciwie żyiemy, ale też y doſkonałey doſtępuiemy ſzczęśliwości.

O tey prawdzie ſamo przezwiſko tey Nauki roztrząśnione niech nas przeświadczy: coż bowiem ieſt obyczayność? nic innego tylko rodzay nieiakich ſpraw, w ktorych przez ćwiczenie y zwyczay

do

do iakoweyś przychodzimy gotowości. Ze zaś to słowo Obyczayność tak w dobrym iako y złym rozumieniu, tak o cnotliwym iako y niecnotliwym sprawowaniu się; używane bywa; przyłączone do niego to słowo: Nauka, pokazuie dostatecznie, że się to o dobrych à nie złych obyczaiach ma rozumieć. Bo ktożby chciał złego, à ieszcze z pracą nauczać lub uczyć się?

A ponieważ nie każdy człowiek tey tak wyśmienitey y we wszelkim stanie arcypotrzebney części Filosofii uczyć się chce lub może, umyśliłem reguły tey całey nauki krotko ninieyszym wyrazić pismem, według ktorych każdy na świecie żyiący człowiek kieruiąc swe sprawy, takim się stanie Obywatelem, iakim go BOG, Oyczyzna, Prawa, y wspołmieszkańcy mieć chcą y życzą; à własne iego po nim wyciąga dobro. Nie będąc iednak wyuczonym Filozofem, ale szczegulnie sądzącym o rzeczach naturalnym rozumem (ktoren iedynie przez pilne czytanie Xiążek nieco obiaśnić starałem

się:)

ſię:) niechcę twierdzić aby w oſnowie piſma tego nie miała ſię iakowa znaleść obłędliwość, dla czego poddaię mię chętnie pod cenſurę uczonego Monitora, ktoren omylne może rozumienia moie poprawić, à iſtotnych y niebłędnych mnie y czytelnika nauczyć raczy.

Teraz niżeli do oſobliwych obyczayności przyſtąpię przepiſow, roztrząſnę pierwey właściwą iſtotę Cnoty, Cnota albowiem iedynym ieſt fundamentem, na ktorey cała nauka obyczayna zakłada ſię. Z tąd pytanie, coż więc tedy ieſt Cnota? odpowiadam:

Uważaiąc Cnotę iako przymiot człowieka, Cnota ieſt to z uwagą złączona ſkłonność y gotowość, ktora ukontentowania y dobrze-dziania ludzkiego według przepomożenia y ſpoſobności przyſpieſza. Przeciwność lub niedoſtatek takowey ſkłonności y gotowości zowię ſię niecnotą. Każdy choć pomiernym rozumem obdarzony człowiek, ma ſpoſobność (przynaymniey w okoliczności niektorych w ſpoł-braci) choć do nader

po-

pomierney cnoty; do ktorey wypełnienia y rozkrzewienia, częścią z miłością ludzką zkoiarzona arcy luba y przyiemna czuyność, częścią inne uwagi ſą mu powodem. Lecz kto ma prawdziwe uznanie BOGA y przyſzłey nadgrody, ten z tey ſamey przyczyny do wſzyſtkich y każdych ludzkiemu plemieniu wſpolnie potrzebnych cnot, ieſt obowiązanym. Wſpolnie zaś potrzebna cnota ieſt ta, ktora bez uſzczerbku rozſzerzeńſzego y ważnieyſzego ludzkiego dobra, poſpolitego dobra Oyczyzny, wſpołwiernych familij y pokrewieńſtwa, poiedyńczych domow, y poiedyńczych oſob przymnaża; w czym y my ſię ſami zawieramy. Y ktora także wielkość ludzkiego dobra, czyli bardziey ważność dzieł cnotliwych, według podobieńſtwa prawdy y trwałości przyſzłey ſzacuie. Nie bez rozmyślenia namieniłem że tylko maiący uznanie BOGA y przyſzłey nadgrody ſą ſzczegulnie ſpoſobnemi do pełnienia wſzyſtkich y każdych wſpolnie potrzebnych cnot.

Ci

Ci albowiem ktorzy nadgrodę w ſamey zaſadzaią y znaleść uſiłuią cnocie, zdradzaią ią owſzem; na pozor tylko wywyżſzaiąc onę, oſłabiaią raczey iey ſprężyny, rowni niewiernym dozorcom, chlebęm y wodą ią tylko zaſilaiąc wynędzaią; tak dalece że coraz bardziey ſłabieiąc, na koniec umierać muſi. Przyobiecaney chcąc ſię trzymać krotkości, przyſtępuię iuż do reguł cnot, ktore ſą iedne dla wſzyſtkich wſpolne, inne dla Familii, inne dla Rządu, inne dla ſłużby Bożey.

Dla wſzyſtkich ludzi wſpolne reguły cnoty ſą naſtępuiące.

Przymnażay powſzechnego dobra ludziom, przez utrzymanie ich życia, zdrowia, nieſzkodliwey im wolności, wygody, y uciech. Przez pomoc do rozkrzewienia rozumu, cnoty, y Religii. Przez przeſzkadzanie y zapobieżenie wſzelkiemu ſmutkowi y uciſkom bliżniego. Przez wſpołpotrzebną pracowitość. Przez przeſtrzeganie ſprawiedliwości cudzey własności; ktora zdzierſtwu, kradzieży, y oſzu-

y oſzukańſtwu ſprzeciwia ſię. Przez rzetelność w mowie, y wierność w dotrzymaniu obietnic.

Przez łagodną ſkromność w dopominaniu ſię, gdy ci ieſt co przyobiecano. Przez pochwały dobrego. Przez unikanie nieſłuſzney y niepotrzebney przygany. Przez poprawiaiącą wolnomyślność. Przez poratowanie uciśnioney niewinności. Przez ſzczodrobliwość, uſłużność, y grzeczność, à oſobliwie ku tym, ktorzyby bez ciebie zoſtali bez pomocy; lub też dla tych, ktorzy wielu ludziom albo y tobie ſą dobrodzieiami. Przez ſprawiedliwość, nieſzkodliwą uſłużność, y odpuſzczaiące ſerce twoim nieprzyiaciołom y przeciwnikom. Przez umiarkowanie chciwości czci, dobr, y naznaczonych ſpoſobow uciech. Przez umiarkowanie oſobiſtey miłości, y oſobiſtego nieupodobania; emulacyi, obrzydzenia, ſmutku, boiaźni, weſołości, nadziei, ciekawości, y wſzyſtkich namiiętności. Przez wſtrzemięźliwość

w po-

w pokarmie, napoiu, ſpaniu, ſtroiu, y rozkoſzach; aby tym zdolnieyſzym ſtać ſię można ku pomocy bliżnim naſzym. Na koniec przez dobry przykład w przeſtrzeganiu w ſpolnie potrzebnych reguł.

Kontinuacya w naſtępuiącym Monitorze.